№ 130 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 7 **1896** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 7 № 130

ՔՍԱՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն՚ լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տիկին Եկատերինէ Սուլթանեանց, յայտնելով իր ամուսնու՝

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ե Ա Ն Ս Ո Ւ Լ Թ Ա Ն Ե Ա Ն Ց Ի

մահը, որ տեղի է ունեցել Պարսկաստանում, տեղեկացնում է հանգուցեալի յիշատակը յարգել ցանկացող բարեկամներին և ծանօթներին, որ հոգեհանգիստը տեղի է ունենալու վանքի մայր-եկեղեցում, կիրակի օր, նոյեմբերի 10-ին, պատարագից յետոյ: 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Անուղղելի են. Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից. Նամակ Դիլարից. Նամակ Երևանից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Վարժարանները. Բուլգարական էմիգրանտների խնդիրը. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՈՒՂՂԵԼԻ ԵՆ

«Մշակի» անցեալ համարի մէջ տպված նամակը, որ ուղղել էին մեր խմբագրութեան 115 անձինք Կարսից, նորից և նորից բաց է անում այն զզուելի գանգրէնը, որ բոյն է դրել հասարակական օրգանիզմի մէջ և ապականում է նրան: Դա անբարոյական, փողոցային մամուլն է:

Տարիների ընթացքում մենք անխնայ կռիւ էինք վարում այդ չարիքի դէմ: Մենք միշտ մերկացնում էինք այն անաղնիւ, խարդախ միջոցները, որոնցով գոյութիւն էր պահպանում անբարոյական մամուլը: Եւ մեզ առաջնորդում էր այն ընդհանուր, անվիճելի սկզբունքը, որ մամուլը, ինչ գոյն էլ ունենայ նա, ամենից առաջ պիտի լինի ազնիւ, շիտակ և սրբութեամբ պիտի պահպանէ գրական էթիկայի բոլոր օրէնքները: Բայց տարիների անընդհատ մերկացումների, խիստ յարձակումների դէմ անբարոյական մամուլը վայելուչ և ապահով էր համարում պահպանել իր սիրած ու պաշտած դիրքը և փոխանակ զղջալու, փոխանակ հասկանալու թէ ինչ մեծ յանցանք է գործում հասարակութեան դէմ, յամառութեամբ կատարելագործվում էր իր անարգ արհեստի մէջ: Մեզ մնում էր միայն անտես անել այդպիսի մամուլը, թողել տալ որ նա տապակվի իր սեփական կեղտերի մէջ:

Այդպէս էլ եղաւ: Այսօր նա ցոյց է տալիս թէ ինչ սարսափելի պտուղներ էին կարող բերել սանձարձակ անբարեխղճութիւնը, անսահման անամօթութիւնը: Այլ ևս չը կայ հասարակական գործ, կան միայն անձնաւորութիւններ: Վերացել է հասարակական հարցերը և հասարակական գործիչներին ազնիւ, շիտակ և բացարձակ կերպով քննադատելը. դրա փոխարէն ծաղկում է պասկվիլը, լիրբ և անամօթ գրութեան այն ձևը, որ շօշափում է մարդկանց մասնաւոր կեանքը, որ հրէշաւոր գոյներ է տալիս անհատին, որ պատժում է մէկին և խրախուսում է միւսին լոկ անձնական հաշիւներից դրդված, լոկ գծուծ և չահամոլ ակնկալութիւնների և ստոր ձգտումների անունով: Տպագրական խօսքը, ճիշդ է, բաւական ույժ ունի հրապարակում կուռքեր ջարդելու և նոր կուռքեր կանգնեցնելու համար: Բայց այդ մեծ կարողութիւնը մի երկսայրի սուր է. նա մահացնում է մամուլը, դարձնում է նրան հասարակաց զզուանքի առարկայ, երբ մամուլի ղեկավարողներն են ոչ թէ սկզբունքները, այլ հաշիւները, ոչ թէ հասարակութեան բարիքը, այլ սեփական շահերը:

Եւ իրաւ, կարելի՞ է երևակայել աւելի ստոր, աւելի խղճալի դրութիւն, քան այն, որ դառնում է ինքն իրան չը յարգող, անազնիւ մամուլի վիճակը: Կորցնելով իր պատիւը, զրկվելով յարգանքից, նա րոպէական տպաւորութիւններ գործող քաջագործութիւնների ետևից է ընկնում: Զգալ որ մարդիկ այլ ևս չեն հաւատում, բայց գոհ լինել նրանով, որ կարելի է գոնէ մի ժամ խաբել ու մոլորեցնել, գոնէ մի ժամ ցնցել հակառակորդին, և ամբողջ եռանդը կենտրոնացնել այդ րոպէական աջողութեան վրա,—դա, համաձայնեցէք, մի սարսափելի դրութիւն է, որ դանդաղ կերպով տանում է դէպի ինքնասպանութիւն: Դա մի յանցաւոր է, որ կարողանում է պտտրել, խաբել այնքան ժամանակ, որքան մարդու մաքրասիրութիւնը կարող է հանդուրժել կեղտերին: Բայց երբ չափն ու սահմանն անցնում է, այն ժամանակ բոլոր յանցանքները բարդվում են մի ոչնչացնող դատավճիռ կայացնելու համար: Հասարակութիւնը, որ պիտի բան սովորէր նրանից, իր զզուանքն է յայտնում նրան. այնտեղ, ուր տպագրական խօսքը պիտի ազդէր, պիտի համոզէր, առաջացնում է նոյն տպաւորութիւնը, ինչ թողնում է կեղտերի մէջ թաթախված անբարոյականութիւնը:

Այդ ինչ դրութիւն է, երբ առասը վարսաւոր ոտքի վրա կանգնելու, գլուխը բարձր պահելու՝ փորձում է տալիս այնպիսի տեղեր, ուր կարող է չոյել այս կամ այն անհատի ստոր խնտրինկաները և աչք է դնում նրա բարերարութեան վրա: Այդ ինչ դրութիւն է, երբ տպագրական խօսքը բաց է անում ճշմարտութիւնների կարօտ հասարակութեան առաջ իր յետին զզուելի մաքերը, վարագուրած ստոր դիտաւորութիւնները և անամօթ ձգտումները:

Աւելի լաւ դրութեան արժանի չէ անբարոյական մամուլը. նա քաղում է այն, ինչ ցանում է: Բնութեամբ փչացած, արմատի վրա վատ սնունդ առած այլանդակութիւնը անուղղելի է: Եւ նա կարող է միայն մի հիւանդոտ, ապականող կեանք քարշ տալ, չարիքներ գործել և ապա մատնվել մի խայտառակ մահվան:—Եւ եթէ կայ մի բան, որ անմխաս է դարձնում այդ թոյնը, – դա հասարակութեան մաքրասիրութեան զգացմունքն է, որ կարողանում է վրդովվել ժամանակին և ծանրակշիռ ապտակ իջեցնել չարիքի յանդուգն և կոշտ դէմքին: Այդ ապտակը, որ ամենակարծր կաշու վրա էլ ցաւեցնող ազդեցութիւն է գործում, հասարակական կատարեալ արհամարհանքն է:

Դա է անբարոյական մամուլի մահը:

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ

Նոյեմբերի 2-ին

Հայ գաղթականներից մի մասն էլ մեզ բաժին ընկաւ. Նրանց ողբալի դրութիւնը կարեկցութեան զգացմունք է զարթեցնում մինչև իսկ քարասիրտ մարդկանց մէջ: Հասարակութիւնը և տանուտէր պ. Աբովեան կատարեալ պատրաստականութիւն յայտնեցին ձմերային ամիսներում ապահովել թշուառ պանդուխտների կեանքը: Առ այժմ տեղաւորված են գիւղացական չինութեան մէջ. ամեն օր տաք կերակուր են ստանում. հոգացվում է հագուստի, անկողնի մասին: Հիւանդներին խնամում է տեղական բժշկանոցի (пріемный покой) բժիշկ Տէր-Մարուքեան, որը իր անշահասէր և ազնիւ գործունէութեամբ վաղուց ընդհանուրի ուշադրութեան և անկեղծ յարգանքին արժանացած է: Ընդհանուրի ուշադրութեան առարկայ է դարձած և գերմանուհի չնորհալի օրիորդ Էմիլիա, որ հիւանդ գաղթականների մշտական այցելուն և գթասրտերի անկեղծ բարեկամն է. Նա չէ բաւականանում գթութեան քրոջ դեր կատարելով, այլ նիւթապէս էլ շատ է նպաստում, բաժանելով այդ թշուառներին թէյ, շաքար, կերակուր, հագուստ, հարկաւոր դեղեր. չէ խորշում անգամ ժամերով նստել վտանգաւոր հիւանդների ամենաաղքատ անկողինների մօտ, մխիթարել, խրախուսել, օգնել իր խորհուրդներով:

Ղարաքիլիսեցի

ՆԱՄԱԿ ԴԻԼԱՐԻՑ

Հոկտեմբերի 28-ին

Մենք այժմ այնպիսի մի անորոշ դրութեան մէջ ենք, որ չենք իմանում թէ ինչ է սպասում մեզ ապագայում: Կարելի է պատերազմել բնութեան հարուածների դէմ մէկ տարի, երկու տարի, բայց տարիներով ընդդիմանալ բնութեան բազմատեսակ հարուածներին, այդ անկարելի է: Անգութ միլդիուն, որով ահա վեց տարի է վարակվել են մեր այգիները, տարից տարի սկսում է պարբերաբար սաստկանալ և չը նայելով, որ բժշկութիւնը ճշդութեամբ չարունակվում է այս 1896 թւին, չը բաւականանալով տերևները վարակելով՝ վարակեց և պտուղը, այնպէս որ անմխիթար այգեպէրը չը կարողացաւ ստանալ գոնէ արդիւնքի հինգերորդ մասը: Ի՞նչ անի այժմ նա, ինչով պահի իր ընտանիքը, և ինչով [illegible] համար հարկաւոր է ամեն տարի առնուազն երկու հարիւր րուբլի: Չը կայ բանկ, ուր գոնէ գրաւ դնելով իր այգին, կարողանար փող վերցնել. չը կան և մարդիկ, որոնք նիւթապէս կարողանան օգնել այգետիրոջ: Ունէինք երկու տուն՝ Իզմիրեան և Մամաջանեան տները, որոնք համարեա բոլոր այգիների բերքն առնում էին և լաւ գըներով, մինչև անգամ տարվայ սկզբին փող էին տալիս այգին պահելու համար. բայց այժմ, երբ այս երկու տները դադարեցրին իրանց առևտուրը, այգետիրոջ դրութիւնը անասելի դժուարացել է և մի ելք է մնում այժմ, թողնել խիպառ այգեգործութիւնը և պարապվել մի այլ գործով: Սակայն այդ որքան հեշտ է ասելը, նոյնքան ծանր է գործադրելը, որովհետև ընդհանրեցին իր բոլոր ունեցածը թաղել է գետնի մէջ, որի արդիւնքով մինչև օրս ապրում էր և բացի դրանից ուրիշ ոչինչ չունի, ուրեմն կարելի է արդեօք այսպէս հեշտութեամբ բաժանվել իր կերակրողից: Այգին թողնելը այգետիրոջ համար համահաւասար է մեռնելուն:

Բացի վերոյիշեալ ցաւից, այգետէրը պարտաւորված է հաշիւ տեսնել և Թէրէք գետի հետ, որի ափում շինված է քաղաքը: Այս անգութ գետը ամեն տարի դուրս գալով իր ափերից՝ հեղեղում է քաղաքի ամբողջ շրջակայքը, որից գոյանում են ճահիճներ և, ի հարկէ, առաջ է գալիս սաստիկ ջերմ. ցաւալին այն է, որ անկարելի է լինում սրա առաջն առնել: Թէրէքին ընդդիմանալ այն չնչին հնարներով, որ գործ են դրվում այժմ, անկարելի է և, վերջապէս, անօգուտ, որովհետև մի գետ, որը սկսած իր ճիւղից—Սունջից մեծ քանակութեամբ բերում է տիղմ, մի գետ, որը չունի մի կանոնաւոր ընթացք, մի գետ, որը ամեն տարի տիղմով լցնում է իր յատակը, որի պատճառով և բարձրանում է ջուրը, ինչպէս կարելի է նրան ընդդիմանալ. պարզ բան է, որ մի օր նա սահված կը լինի մի տեղից պատռել և խլպառ կլանել մեր միակ հարստութիւնը—այգիները: Չեմ կամենում յիշել այն միլիոնների մասին, որոնք ծախսված են մինչև օրս ափերի շինութեան վրա և առանց մի զգալի օգտի. ցաւալին այն է, որ այժմ ևս ծախսվում է մօտ քան հազար րուբլի, բայց դարձեալ առանց որ և է աջողութեան: Ահա չորս տարի է, ինչ ափերի ամրացման գործը հանված է քաղաքի վարչութեան ձեռքից և տրված է գաւառական կառավարութեան, որը ստանալով չորս րուբլի այգու ամեն տասանորդից և երկու կոպէկ ամեն վեդրօ գինուց, հաւաքում է մօտաւորապէս քան հազար րուբլի: Այդ յանձնաժողովը ևս չէ կարողանում ոչ մի արմատական գործ կատարել և ինչպէս կատարի, երբ որ արմատական գործի համար ոչ թէ հազարներ, այլ միլիոններ են հարկաւոր: Ահա այն անմխանձելի դրութիւնը, որի մէջ գտնվում ենք մինչև օրս:

Այս օրերս մտադիր են գնալ Պետերբուրգ մեր քաղաքագլուխ Թաթոսեան և քարտուղար Կարախիճէ, հոգալու որ երկաթուղու գիծը բերեն Խասաւ-Իւրթից Դիլար: Ցանկանալով նրանց աջողութիւն, մի և նոյն ժամանակ աւելորդ չեմ համարում ասել, թէ երկաթուղին բերելու հետ մեծ կապ ունի Թէրէքի կանոնաւորելու հարցը, որովհետև երկաթուղին հարկաւոր է ոչ թէ միայն քաղաքացիների ճանապարհորդութեան, այլ գլխաւորապէս քաղաքի հարստութիւնը հեշտութեամբ փոխադրելու համար. բայց այդ հարստութիւն տուողը մեր այգիներն են, որոնց գոյութիւնը կախված է Թէրէք գետից. ուրեմն նախ քան ճանապարհի մասին հոգալը, հարկաւոր է մտածել այգիների մասին:

Ն. Կաճկաճեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Հոկտեմբերի 28-ին

Մեր մամուլը շատ վաղուց է, որ զբաղված է գաւառական ադվոկատներով. ո՞վ է գաւառական ադվոկատը: Ով որ քաղաքի դատաստանատներում մի քանի տարի գրագրութեամբ է պարապել և մի փոքր էլ ռուսերէն է սովորել, թողնում է քաղաքը, գնում է գաւառը և ըսկսում է պարապվել ադվոկատութեամբ, և նրա ամբողջ մտածմունքն է լինում շատ հարստանալ և շատ փող դիզել: Այդ նպատակին հասնելու համար նա ոչ մի միջոց չէ խնայում, սկսում է կեղեքել ժողովուրդը և հարստութիւն դիզել: Իր նպատակն իրագործելու համար, ամեն անազնիւ միջոց գործ է դնում: Բերենք մի փաստ:

Նախիջևանի մօտ գտնվում է Աստապատ հայ գիւղը, որը Նախիջևանի մի խանի սեփականութիւնն է: Գիւղացիները դատ են սկսում խանի դէմ և կամենում են գիւղը իրանց սեփականութիւն դարձնել: Դատարանը գիւղացիներին մերժում է և գիւղը դարձեալ խանի սեփականութիւնն է դառնում: Այստեղ մի խարդախութիւն է կատարվում: Հաշտարար մի ջնորդի թարգմանը և Նախիջևանին յայտնի մի ա բ լ ա կ ա տ, որը իրան լուսաւորված է համարում և Երևանի երիտասարդներին էլ ծանօթ է, երկուսով միասին պայման են կապում, որ մի քիչ փող պոկեն գիւղացիներից. այդպէս էլ անում են: Ձայն են տարածում, որ իբր թէ գործը դատարանը վճռել է գիւղացիների օգտին, հարկաւոր է միայն որ խնդիրք գրվի և գիւղը այնուհետև կը մնայ գիւղացիներին: Գիւղացիները դիմում են աբլակատին, որ սա խնդիրք գրի և իրանց դատը պաշտպանի դատարանում. դրա համար խոստանում են տալ 200 րուբլի: Փողը ստանալուց յետոյ արդէն հետևանքը այն եղաւ, որ դատարանը մերժեց գիւղացիներին, գիւղը դարձեալ սեփականութիւն մնաց խանին, իսկ 200 րուբլին մնաւ ժողովրդի շահերի պաշտպան ադվոկատի և թարգմանի գրպանը: Ահա թէ ինչպէս են վարվում ժողովրդի հետ մեր ինտելիգէնտ, ազգային շահեր պաշտպանող չարչի աբլակատները:

Ե.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Կարս, հոկտեմբերի 30-ին

«Արձագանքի» վերջին մի քանի համարներում ինձ և գուցէ միայն կարսեցիներին յայտնի պատճառով՝ սկսված է ինձ դէմ սովորական արշաւանք: Ունենալով աւելի մեծ և սուրբ գործ քան «Արձագանքի» հետ բանակռոււ մղելը, սրանով հրապարակով խնդրում եմ իմ հոգևոր բարձրագոյն իշխանութիւնից՝ նշանակել ամենախիստ քննութիւն՝ քննիչ կարգելով ամենախերիմ հակառակորդիս և պարզել թէ կենցաղավարութիւնս, և թէ գործունէութիւնս: Խնդրում եմ պարզել, թէ ինչով են պարապել «Արձագանքի» խնկարկեալները և ինչո՞վ—նուաստս: Հրաւիրում եմ նոյն տեսակ քննութեան և Աբգար Յովհաննիսեանցին, որը ինձ յ ա ն դ ի մ ա ն ո ւ թ ի ւ ն է կարդացել և մնացել առանց պատասխանի: Գործունէութեանս համար ես ունեմ ամենամեծ դատաւոր՝ խիղճս: Այս է վերջին խօսքս և թող հաւատացած լինեն հակառակորդներս, որ այսուհետև արդէն բոլորովին ազատ կարող են գրել իմ մասին իրանց սրտի ուզածը և հաւատացած լինել, որ իրանց գրածը կը մնայ առանց պատասխանի:

Փոխանորդ Կարսի՝

Եղիշէ վարդապետ Մուրադեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, Նոյեմբերի 3-ին

Խնդրեմ այս երկու տողս մի անկիւն շնորհէք «Մշակ» լրագրի մէջ ի պատասխան № 127-ի, որի մէջ սխալ տեղեկութիւն էր տուած, որպէս թէ ժեմիս բարձր սրբազան առաջնորդը գաղթականներին Թիֆլիսում պատսպարելու տեղ չէ տալիս, այն ինչ ինքս ամբողջ օրերով շրջում եմ և երէցփոխաններին դիմում բարձր սրբազան առաջնորդի հրամանով, որ սենեակներ նշանակեն գաղթականների համար: Ես զարմանում եմ, որ ոչ մի բան չէ խօսում Բարեգործական ընկերութիւնը, որի յայտարարութեան հիման վրա հոգևոր իշխանութեան հրամանով ես եմ սենակներ գտնողը և իմ յայտարարութեամբ [illegible] տեղեկութիւն տուողը:

Գործակալ Գ. ա. ք. Խարազեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, չորեքշաբթի, նոյեմբերի 6-ին լրացաւ կայսրուհի Եկատերինէ II-ի մահուան հարիւրամեակը: Ռուսաստանի պատմական կեանքի մէջ Եկատերինէի նշանակութիւնը այնքան ահագին է, և նրա խաղացած դերը այնքան նշանաւոր է, որ կառավարութիւնը արձագանք տալով հասարակութեան ցանկութեան, որոշեց յարգել այդ հարիւրամեակը, կարգադրելով որ կայսրութեան մէջ ամեն տեղ եկեղեցիներում կատարվեն հոգեհանգիստներ: Պետերբուրգի կայսերական Ազատ-Տնտեսական ընկերութիւնը, որի հիմնարկութեան միտքը պատկանում է Եկատերինէին, ինչպէս և զանազան քաղաքներ առանձին հանդէսներ պէտք է կատարէին ի յիշատակ Մեծ կայսրուհու: Թիֆլիսում ևս, Սիօնի Մայր եկեղեցում, կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, որին ներկայ էին զինւորական և քաղաքացիական բոլոր պաշտօնեաները սուգի նշանով:

—

Ինչպէս հաղորդում են մեզ Վիէննայից, այդ քաղաքի կայսերական ակադէմիան, գնահատելով Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան «Ձեռագրաց ցուցակ» աշխատութեան կարևորութիւնը, իր կողմից նպաստել է նրա հրատարակութեան, տալով 1,000 գուլդէն: Միաբանութիւնը պատրաստել է հրատարակելու նաև Պարիզի, Բեռլինի, Վերին-Իտալիայի մատենադարաններում գտնվող հայ ձեռագիրների ցուցակը:

—

Տպագրելով «Մշակի» այսօրվայ համարում Գևոնդ քահանայ Խարազեանի նամակը, հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ մեր հաղորդած լուրը միանգամայն ճիշդ էր: Շատ ուրախ ենք, որ նրանից յետոյ առաջնորդը փոխել է իր կարգադրութիւնը և թեև, Ծիրանաւոր հեռու տեղերի փոխարէն յատկացրել է բնակարաններ գաղթականների համար Թիֆլիսի եկեղեցիների բակերում, թէև պէտք է նկատենք, որ մինչև երէկ, նոյեմբերի 6-ը, Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը ոչ մի պաշտօնական տեղեկութիւն չէ ստացել այդ նոր կարգադրութեան մասին: Սպասում ենք, որ խորհուրդը իր կողմից ևս հաստատէ մեր հաղորդած տեղեկութիւնները:

—

Վ. Վէլիչկօ, որ հաստատվել է պաշտօնական «Кавказъ» լրագրի խմբագիր—հրատարակիչ առաջիկայ 1897 թւից, տպագրել է տեղական ռուս լրագիրների մէջ նոր խմբագրութեան ծրագիրը: Այդ ծրագրից երևում է, որ «Кавказъ» լրագիրը, նոր խմբագրութեամբ, պէտք է ձգտի նպաստել կովկասեան երկրի մտաւոր և տնտեսական զարգացման, կուլտուրապէս մօտեցնել նրան ռուսաց կեանքի հիմնական, ստեղծագործող տարրերի հետ և ծառայել հայրենի շահերին Արևելքում: Այդ նպատակին հասնելու համար նոր խմբագրութիւնը խոստանում է կազմակերպել լրագրի թղթակցութիւնների բաժինը և թղթակիցներ ունենալ ոչ միայն երկրի գլխաւոր կէտերում, այլ և խուլ անկիւններում, մի և նոյն ժամանակ խընամքով մշակել այն բաժինը, որը յատկապէս նուիրված պէտք է լինի տեղական հրապարակախօսութեան և կովկասագիտութեան: Բացի դըրանից, «Кавказъ» լրագիրը առանձին ուշադրութիւն պէտք է դարձնի նաև ռուսաց կեանքի և համրակուլտուրական հարցերի վրա, պէտք է տայ իր ընթերցողներին ժողովրդականացրած յօդուածներ փիլիսոփայական, կրօնական, բարոյական, գեղարուեստական, պետական և վերացական—գիտնական հարցերի մասին: Մենք ուրախ կը լինենք, ի հարկէ, եթէ նոր խմբագրութիւնը կարողանայ իրագործել իր ընդարձակ և բազմակողմանի ծրագիրը և մանաւանդ, եթէ նա տեղական կեանքի անաչառ և հիմնաւոր ուսումնասիրութեամբ կարողանայ ցրել այն աղաւաղված, կանխակալ և գունաւորված կարծիքները, որ ռուսաց մամուլի մի յայտնի մասը աշխատում է տարածել ռուս հասարակութեան մէջ Կովկասի և նրա ազգաբնակութեան վերաբերմամբ:

—

Տպագրական գործերի գլխաւոր կառավարութիւնը ստացել է վրաց «Մօուրնէ» գիւղատնտեսական լրագրի խմբագրի միջնորդութիւնը՝ լրագրի ծրագիրը ընդարձակելու մասին:

—

Շարունակ մեզ գանգատներ են հասնում, որ մեր հացագործները ինքնագլուխ բարձրացնելով հացի գինը՝ մեծ անկարգութիւնների պատճառ են դառնում և արդար տրտունջ յարուցանում ազգաբնակութեան չքաւոր դասակարգի մէջ: Գանգատներ ենք ստանում և փողոցների վատ լուսաւորութեան մասին. լուսաւորվում են միայն յայտնի փողոցները, իսկ քաղաքի խուլ և աննշան փողոցները ընկղմված են լինում կատարեալ մթութեան մէջ: Վերջապէս, երբ պէտք է քաղաքային վարչութիւնը մտածի ազգաբնակութեան չքաւոր դասակարգի վիճակը մի փոքր բարւոքելու մասին:

—

Թէ ինչ բարքեր են տիրում Բագու քաղաքում, թէ ինչպէս են վերաբերվում քաղաքի և հասարակութեան շահերին նոյն իսկ քաղաքային վարչութեան անդամները, մարդիկ, որոնք ռոճիկ են ստանում քաղաքից,—այդ ցոյց է տալիս հետևեալ փաստը, որ արժանի է ասիական անբարեխղճութեան տարեգիրների մէջ անմահանալու: Ինչպէս հաղորդում է «Тифлисскій Листокъ» լրագրի թղթակիցը Բագուից, Սաֆարալիեվ եղբայրները քաղաքի դէմ գործ էին սկսել դատարանում, իրանց սեփականութիւն համարելով մի մեծ փողոց, որ կոչվում է Տէլէֆօննայա: Քաղաքային վարչութիւնը, հասկանալով թէ ինչ լուրջ գործ է դա, իր կողմից հաւատարմատար նշանակել էր տեղային փաստաբանների մէջ յայտնի Բաշէաին: Նահանգական դատարանը գործը վճռում է Սաֆարալիեվների օգտին, իսկ քաղաքային վարչութիւնը օրէնքով նշանակված ժամանակամիջոցում գործը չէ անցկացնում դատաստանական պալատը և այդպիսով մեծ փողոցի տէր են դառնում Սաֆարալիեվները: Այժմ նըրանք պահանջում են քաղաքից փողոցի արժողութիւնը—140 հազար րուբլի, հակառակ դէպքում սպառնում են փակել փողոցը: Եւ քաղաքային վարչութիւնը ստիպված պիտի լինի վճարել այդ գումարը... Աւելի պարտաճանաչ հասարակութիւնների մէջ այսպիսի մի անօրինակ անբարեխղճութիւնը կը գրգռէր զայրոյթ: Բայց տեսէք թէ ինչպէս է Բագուի մթնոլորտը, երբ տեղային լրագիրը այս մասին մի խօսք անգամ չէ ասել:—Բագուի մէջ տիրող գաղափարն է—«հաւաքիր որքան կարողանում ես»: Եւ այդ գաղափարին ծառայում է նոյն իսկ այնպիսի մի հիմնարկութիւն, որպիսին է քաղաքային վարչութիւնը, որ գտնվում է հասարակութեան կօնտրօլի տակ:

—

Տեղական լրագիրները հաղորդեցին, որ բագուեցի հարուստ նաւթագործ Հաջի Զէյնալ Թաղիեվ գնել է Բագւում հրատարակվող «Каспій» լրագիրը սեփականատէր տիկին Բօլդիրէվայից և մտադիր է նոր խմբագրութիւն կազմել: Այժմ հաստատ աղբիւրից հաղորդում են մեզ, որ Թաղիեվ գնել է ոչ թէ «Каспій» լրագիրը, այլ միայն անունով գոյութիւն ունեցող և տարին մի երկու անգամ հրատարակվող «Бакинскія Извѣстія» լրագիրը:

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱ գիւղից մեզ գրում են. «Զինւորակոչական ատեանը, հոկտեմբերի 23-ին բաց անելով իր նիստը, հրաւիրեց Ծաղկաձորի գաւառի նորակոչներին վիճակ հանել: Նշանակված օրից դեռ երկու օր առաջ շրջակայ գիւղերի բոլոր զինւորացու երիտասարդները հաւաքվելով այստեղի ատեանի հանդէպ՝ երգելով և պարելով սպասում էին վիճակահանութեան: Ամսիս 23-ին, առաւօտեան ժամի 9-ին հայերը, ռուսները և սուբբոտնիկ աղանդին պատկանողները գոհացողական մաղթանքներ կատարեցին հրապարակապէս: Ժամասացութեան միջոցին Ծաղկաձորի շրջանի 6—7 համայնքների տանուտէրները, ջոկ-ջոկ՝ իրանց հետ միասին շարքով կանգնեցրել էին իրանց ստորագրեալ զինւորացու երիտասարդներին: Մաղթանքից յետոյ նախ վիճակ հանեցին յոյն և մալական նորակոչները, թւով 42 հոգի, որ վերջացաւ ժամը 2-ին: Ապա վիճակահանութեան հրաւիրվեցին հայ երիտասարդները, որոնք թէև թւով շատ էին, բայց վիճակի ենթարկվեցին 262 հոգի: Ատեանը իսկական զինւոր ընտրեց՝ հայերից 42 հոգի, իսկ մնացածներից՝ 6 հոգի (4 մալական և 2 յոյն): Վերջացնելով իր նիստը Ներքին-Ախտայում, զինւորագրական ատեանը հոկտեմբերի 26-ին վերադարձաւ Նոր-Բայազէտ՝ այնտեղ ևս շարունակելու իր գործունէութիւնը:»

—

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Հիւսիսային Կովկասի հայոց եկեղեցիների բարեկարգիչ Բագրատ աբեղայ Վարդապարեան մի քանի օր է մեզ մօտ հիւր է: Նրա բարեկարգիչ նշանակվելը, մեր Թեմի սրբազան առաջնորդի կողմից, մի խելացի կարգադրութիւն է, որովհետև բարեկարգիչ հայրը ժողովրդի մէջ մտնելով, մօտիկից ծանօթանում է նրա վշտերի հետ: Հոկտեմբերի 17-ին Բագրատ աբեղան մի բաւական ազդու քարոզ խօսեց եկեղեցում, որտեղ ժողովված էր այստեղի հայ հասարակութեան մեծամասնութիւնը թէ քարոզը և թէ քառաձայն խմբի երգեցողութիւնը լսելու:»

—

ԽԱՆԼԼՈՒԽԼԱՐ գիւղից մեզ գրում են. «Ահա ամիս ու կէս է, որ բացվել է գաղթականների ծայրը: Գալիս են անընդհատ, խումբ խումբ, մէկը միւսից աւելի ծանր պատկեր ներկայացնելով: Ամենաստուար խումբերը եկան հոկտեմբերի կէսին, բաղկացած 360 երեխաներից, կանանցից և ծերերից: Մեր ժողովուրդը անտարբեր չը մնաց և ցոյց տուեց իր հիւրասիրութիւնը իր թշուառ եղբայրակիցներին:»

—

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Գերասան Աբելեան իր խմբով այստեղ է և մտադիր է մի քանի ներկայացումներ տալու: Առաջին ներկայացումը եղաւ ամսիս 17-ին. խաղացին «Հրէուհի»: Ներկայացումը լաւ անցաւ, բայց հասարակութիւն շատ քիչ կար:»

—

ՇԱՀԱԼԻ գիւղից մեզ հաղորդում են. «Ներկայումս աւազակներ շատ են երևում Բօրչալուի գաւառում, գլխաւորապէս Կարս տանող երկաթուղու գծի վրա. դրա համար գծի կապալառուները խնդրեցին կառավարութիւնից կօզակներ և ըստացան. կօզակները գիշեր-ցերեկ հսկում են ճանապարհի վրա: Հոկտեմբերի 14-ին երեք թուրք ձիաւոր աւազակներ գնում են երկաթուղու գծով Ղարաքլիսայից դէպի Շահալի գիւղը: Ճանապարհին, օր ցերեկով, կողոպտում են մի քանի բանւորների և խլում են չահալեցի մի հովուից հրացանը և դաշոյնը: Լուրը հասնում է գիւղացիներին, որոնք հետևում են աւազակներին և գտնում են նրանց անտառի մէջ հանգստանալիս: Այստեղ ընդհարում է տեղի ունենում գիւղացիների և աւազակների մէջ, որի ժամանակ աւազակներից մէկը վէրք է ստանում, իսկ գիւղացիները խլում են ձիերը և մի քանի զէնքեր, ու բերելով՝ պահ են տալիս գիւղական տանուտէրին: Աւազակները մի կերպ ազատում են գլուխները և Դսեղի մօտով անցնելիս՝ խլում են գիւղացիներից 5 հատ ձի. երեքը վերցնում են իրանց համար, իսկ երկուսի ականջները և ագիները կտրտելով, թողնում հեռանում են: Ճանապարհին պատահում են մի պօղոսքիլիսեցի մարդու և խլելով 400 ր. անցնում են Երևանի նահանգը: Մօտ օրերումս Մարց գիւղացի մի կին սպանել է տալիս իր մարդուն. պատճառը դեռ յայտնի չէ: Ասում են, որ յանցաւորը խոստովանել է իր յանցանքը: Գործը քննվում է:»

—

ՍՂՆԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Ամիրան Շահվերդեան, որ ընտրված էր Սղնախի քաղաքի աւագ, չէ հաստատվել այդ պաշտօնում Թիֆլիսի պ. նահանգապետի կողմից, այլ նրա տեղ աւագ է հաստատվել Ստեփան Տէր-Աւագեան:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Կ. Պօլսից մեզ գրում են. «Ֆրանսիական դեսպանատան պահականաւը, «Լ ե ժ է ր», անցեալ օր Հալքի կղզին առջև ռազմափորձեր կատարեց: Պահականաւը 150-էն աւելի թընդանօթի հարուած արձակած ըլլալով, Պօլսոյ թիւրք ժողովուրդին մէջ զարհուրելի սարսափ մը սկսաւ. բոլոր թիւրքերը հայերու տուները կը խուժէին պաշտպանուելու համար, կարծելով որ պետութեանց զրահաւորները արդէն Պօլսոյ նաւահանգիստը հասած են. սակայն պատճառը հասկցուելով հանդարտութիւնը յաջորդեց: Այս դէպքին վրայ Դուռը ծանուցագրով մը խնդրեց ֆրանսական դեսպանատնէն, որ բարեհաճին այսուհետև ռազմափորձերը Մարմարայի բացերը կատարել, թիւրք ժողովուրդը չը սարսափեցնելու համար: Այս դէպքը քանի մը օր խօսակցութեանց առարկայ եղաւ զանազան շրջանակներու մէջ:»

—

Անգլիական «Daily News» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը նոյեմբերի 5 ից գրում է հետևեալը. «Հայերի վիճակը մայրաքաղաքում վատթարանում է: Նելիդօվի տեսակցութիւնը սուլթանի հետ անբաւարար արդիւնք ունեցաւ: Պետութիւնները յոյս ունեն, որ կը կարողանան գործելու մի ընդհանուր համաձայնութիւն կայացնել: Դեսպանները այն կարծիքի են, որ ռուսաց կայսրի Պետերբուրգ վերադառնալուց յետոյ կարելի է սպասել որ և է որոշ գործողութեան. ամենքը համոզված են, որ Ռուսաստանի առաջնորդութեամբ կարելի է որ և է էական բան աջողեցնել Կ. Պօլսում և թղթի ռէֆօրմները փոխարկել իրական բարւոքումների:»

—

Պետերբուրգից «Нов. Обозр.» լրագրին հեռագրում են. «Արթին-փաշայի որդին, որը սուլթանի յանձնարարութեամբ Լօնդօն էր գնացել, հաղորդեց, թէ հայկական կօմիտէտը պարտաւորվեց դադարեցնել իր գործունէութիւնը մի քանի ամսով՝ ռէֆօրմներ մտցնելուն արգելք չը դառնալու համար»:

—

Նոյն լրագրին Պետերբուրգից հեռագրում են, որ Միացեալ-Նահանգներում ամերիկական կօմիտէտը հաւաքեց մօտ 800 հազար դօլլար (մեր կուրսով $1^1/_2$ միլիօն րուբլուց աւելի) տառապեալ հայերի օգտին:

—

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում, նոյեմբերի 3-ին, հայոց հարցի առիթով ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստր Անոտօի առածներից երևում է, որ մեծ պետութիւնները վերջնականապէս վճռել են ձեռք ձեռքի տուած

կարգադրել հայոց գործերը ոչ միայն յօգուտ հայերի, այլ և իրան՝ սուլթանի: Որպէս հիմք նրանց միաբան գործողութեան, պետութիւնները համաձայնութիւն կայացրին բանի միջոցներ չը գործ դնել Թիւրքիայի վերաբերմամբ, որոնք կարող կը լինէին միջազգային ընդհարումների պատճառ դառնալ: Վճռված է՝ աշխատել վերականգնել կարգը Թիւրքիայում իրան՝ սուլթանի օգնութեամբ, որպէս միակ պատասխանատու անձի, որից պէտք է բղխեն այն բոլոր րէֆօրմները, որոնք անհրաժեշտ են հանգստութիւն վերականգնելու համար նրա պետութեան մէջ: Եւրոպական այդ ծրագրին, գերմանական կիսապաշտօնական «Ham. Corresp.» լրագրի խօսքով, հաւանութիւն տուեցին Վիեննայի և Բեռլինի կաբինետները, իսկ դրանցից յետոյ՝ բրիտանական կառավարութիւնը ևս, որը, մի քանի տատանումներից յետոյ, հրաժարվեց զինւորական միջամտութեան մտքից՝ Բ. Դրանը ստիպելու, որ մտցնի խոստացված րէֆօրմները: «Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը,—ասում է վերոյիշեալ լրագիրը,—զգում է, որ եւրոպական պետութիւնների համար շատ դժուար է ազդել Թիւրքիայի վրա սուլթանի միջոցով, որի կառավարութիւնը մինչև այժմ առանձին պատրաստակամութիւն չէր ցոյց տալի Եւրոպայի պահանջած վերանորոգութիւնները մտցնելու համար. բայց, այնու ամենայնիւ, նա այդ միջոցը ամենալաւն է համարում թէ Թիւրքիայի էական շահերի և թէ պետութիւնների ձգտման համար, այն է անխախտ պահել եւրոպական խաղաղութիւնը: Այն ձեռնարկութիւնների վերաբերմամբ, որոնց միջոցով միացեալ Եւրոպան մտադրութիւն ունի վերջ դնել Թիւրքիայում տիրող անիշխանութեանը, արտասահմանեան մամուլի հեղինակաւոր օրգանները զանազան լուրեր են հաղորդում: Այդ տեսակ լուրերից է և «Berliner Tagebl.» լրագրի հաղորդած լուրը, թէ աւստրիական դիպլօմատիական շրջանները տեղեկութիւն են ստացել, որ եւրոպական կաբինէտների քննութեանն է առաջարկված հայ վիլայէտների համար ինքնավար վարչութիւն հիմնելու նախագիծը: Այդ ինքնավար վարչութիւնը պէտք է գտնվի սուլթանի անուանական իշխանութեան տակ, եւրոպական կօնտրօլի և մեծ պետութիւնների միաբան երաշխաւորութեան պայմանով:

—

«Nord» լրագրում տպված է. «Անգլիական քաղաքական հռետօրները, նոյնպէս և լրագիրները, կարծում են, երևի, թէ որովհետև այժմ այլ ևս չէ խօսվում եգիպտական հարցի մասին, կը նշանակի Ռուսաստանը և Ֆրանսիան դադարել են հետաքրքրվել նրանով:

«Նրանք կարող են հանգիստ լինել այդ բանի մասին: Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի ուշադրութիւնը այնքան չէ կլանված հայկական գործերով և այդ երկու պետութիւնները, ի հարկէ, չէին կարող մոռանալ իրանց պարտաւորութիւնները դէպի եգիպտական հարցը: Այդ հարցը առաջվայ պէս Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի հոգածութեան առարկայ է և քաղաքական աշխարհը շուտով կը համոզվի դրա մէջ:»

—

Կ. Պօլսից «Ind. Belg.» լրագրին գրում են հոկտեմբերի 26-ից (նոյեմբերի 7). «Լուրեր են պտտում, որ Կրետէի նախկին նահանգապետ Կարաթէօդօրի—փաշա արտաքին գործերի մինիստր կը նշանակվի, իսկ քրիստոնեայ պաշտօնատար անձերից մէկը կը նշանակվի ներքին գործերի մինիստր: Ասում են, որ դրանով սուլթանը ուզում է ապացուցանել պետութիւններին, թէ ինքն կատարելապէս անկեղծ դիտաւորութիւններ ունի րէֆօրմներ մտցնել»:

—

Ֆրանսիական դեսպան Կամբօնի սուլթանի մօտ ունկնդրութեան մասին լրագիրներին հաղորդում են. «Հանօտօի ճառը, որ սուլթանը հրամայեց հեռագրով հաղորդել իրան, առիթ տուեց Աբդուլ-Համիդին մատնացոյց անել Ֆրանսիայի և Թիւրքիայի բազմադարեան բարեկամութեան վրա, և շնորհակալութիւն յայտնեց Կամբօնին ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրի տակտով խօսած ճառի համար: Մի և նոյն ժամանակ սուլթանը խոստացաւ, որ րէֆօրմներ մտցնելու գործը անյապաղ կը սկսվի:

«Ցիրաւի «Temps» լրագրին հեռագրում են, որ րէֆօրմների նախագիծը արդէն Թիւրքաց մինիստրների խորհրդի քննութեանն է առաջարկված:

—

Գերմանական և աւստրիական լրագիրները խոստովանում են, որ ներկայումս Ֆրանսիային է պատկանում ղեկավարող դեր Արևելքում, և յայտնում են, որ Հանօտօի յայտնի առաջարկութիւններին հաւանութիւն են տալիս բոլոր պետութիւնները: Միայն այդ առաջարկութիւններով չէ սահմանափակվում ամբողջ ծրագիրը, որ նպատակ ունի «առողջացնել» Օսմանեան կայսրութիւնը: Ֆինանսական հարցը շուտով հերթական է դառնալու, և այն ժամանակ միայն կերևայ, թէ որքան անկեղծ է սուլթանը րէֆօրմներ մտցնելու գործում:

—

Արտասահմանի մամուլի ջերմ քննութեան առարկայ է սուլթանի խորհրդականներին և սիրելիներին վերաբերեալ հարցը, որովհետև նրանցից է կախված թեթևացնել Եւրոպայի սկսած գործը կամ խոչընդոտներ յարուցանել նրա առաջ: Այդ առիթով «Berliner Tageblatt» լրագրին օտարոտի լուրեր են հաղորդում Թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Արթին-փաշայի մասին, որը, ինչպէս յայտնի է, հայ է: Արտատպում ենք այդ հեռագիրը, ասում է «Новое Время», առանց երաշխաւորելու նրա ստուգութիւնը:

«Պատրիարքական տեղապահ Բարթուղիմէոսի կեանքի դէմ փորձ անելու լուրը չինծու է: Տեղեակ աղբիւրներից ես իմացայ, որ այդ լուրը «Րէյտէրի գործակալութեանը» հեռագրով ուղարկել է մեծ ինտրիգան Արթին-փաշան՝ Սուլթանին հաւատացնելու համար, թէ Բարթուղիմէոսը սիրված չէ հայերից, և այդ պատճառով նրան չը պէտք է հաստատել պատրիարքական պաշտօնում: Սակայն բոլոր նշաններից երևում է, որ Բարթուղիմէոսը անկեղծ կերպով խաղաղութիւն և հանգստութիւն է ցանկանում, այն ինչ փառասէր Արթին-փաշան, աշխատելով իր ազգի յայտնի կամ գաղտնի պարագլուխ լինել, միշտ խռովութիւն և դժգոհութիւն է սերմանում, մի և նոյն ժամանակ ծառայելով այն պետութեան շահերին, որի վրա է ընկնում պատասխանատուութիւնը՝ վերջին տարիներս հայ ժողովրդի գլխին եկած բոլոր փորձանքների համար:

«Եթէ այդ ճիշդ է, ասում է «Новое Время», այն ժամանակ երևում է, որ Թիւրքաց ամենաազդեցիկ գործիչներից մէկը Անգլիայի գործիք է»:

—

«Րէյտերի գործակալութիւնը» հեռագրում է, որ անգլիական կառավարութիւնը առաջարկութիւններ է արել պետութիւններին Թիւրքական կրիզիսի վերաբերութեամբ. դրանց բնաւորութիւնը դեռ յայտնի չէ և հաւանօրէն յայտնի կը լինի, երբ ռուսաց դեսպան Նելիդօվ կերթայ Պետերբուրգ:

—

«Daily News» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալ հեռագիրը Պարիզից: Մի ընկերութեան կառավարիչ, դօկտօր Շարմելան անունով, «Gaulois» լրագրում հրատարակել է մի նամակ, որի մէջ ներկայացնում է հայ պանդուխտներին ֆրանսիական կօլօնիաները ուղարկելու մի ծրագիր: Լրագրի ասելով, ներկայումս Պարիզում կան մինչև 2000 հայ փախստականներ:

—

Լորդ Սօլսբիւրի գրել է Էդուարդ Ատկինին մի նամակ, որի մէջ յայտնում է, որ շնորհիւ Մարաշի անգլիական հիւպատոսի, մօտ 36 հայ, որոնց թւում և Գալեղեան, արձակված են բանտից: Գալեղեանի մասին նրա ազգականները խնդրել էին Ատկինից, որը և դիմել էր Սօլսբիւրիին:

—

«Polit. Correspondenz» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը բացատրում է, թէ ինչ հիման վրա մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները բողոքել են Բ. Դրան կողմից ծրագրված փոխառութեան դէմ: Ներկայումս Թիւրքաց ամբողջ հետևակ զօրքը զինւորված է Մարտինի հրացաններով. բացի դրանից, Թիւրքաց զինարանների մէջ դարսված են 220,000 Մաուզէրի մագազինային լայնափող հրացաններ և 480,000 Մաուզէրի փոքր հրացաններ: Այդ քանակութիւնը բաւական է ամբողջ Թիւրքաց զօրքը նորից զինւորելու, որովհետև պատերազմի դէպքում Թիւրքիան չէ կարող կէս միլիօնից աւելի զօրք դուրս բերել: 1877—78 թւի պատերազմի ժամանակ նա 750,000-ից աւելի զօրք չը կարողացաւ դուրս բերել, հաշւելով այդ թւում և անկանոն զօրքը: Դրանից յետոյ նա կորցրել է իր երկրի, ուրեմն և իր զինւորված ուժերի մի նշանաւոր մասը: Պարզ է ուրեմն, որ անհիմն է այն առարկութիւնը, թէ նոր փոխառութեան նպատակն է լրացնել զօրքի զինւորութեան պակասը:

—

Մարսէլի «Sémaphore» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը գրում է. «Թէսալէաև Կրետէի խաղաղացման գործը սրանից յետոյ կատարված փաստ կարելի է համարել և յունական ապստամբութիւնը Մակեդօնիայում վերջանում է, ոչ թէ թիւրքերի զինւորական ուժերի շնորհով, այլ ձմեռվայ պատճառով, սակայն յարաբերութիւնները Յունաստանի և Թիւրքիայի մէջ լաւ չեն: Թիւրքաց կառավարութեան կատաղեցրել է այն հանգամանքը, որ Աթէնքի պատերազմական խորհուրդը անմեղ է ճանաչել այն յոյն օֆիցէրներին, որոնք թողնելով իրանց գնդերը, գնացել էին Կրետէ և իրանց զէնքը առաջարկել էին ապստամբներին: Օսմանեան կառավարութեան դժգոհութեան մի այլ պատճառն էլ այն է Յունաստանի դէմ, որ Աթէնքի կառավարութիւնը և հելլէն ժողովուրդը մեծահոգութեամբ և ազնւութեամբ վերաբերվեցին Կ. Պօլսից փախած և Յունաստանում ապաւինած թշուառ հայերին: Այն ինչ, երբ մի քանի երկիրներ, ինչպէս, օրինակ, Ռումինիան, անխղճօրէն փակում էին իրանց երկրի սահմանները փախստականների առաջ, Յունաստանը նրանց ապաստան էր տալիս առանց տատանման: Տաս հազարից աւելի հայեր այսպիսով գնացել են յունական նաւահանգիստները, մանաւանդ Պիրէյա: Այն սուտ լուրի հիման վրա, թէ մակեդօնական կօմիտեար աշխատում է հայ փախստականներից կամաւոր խմբեր կազմել՝ Մակեդօնիա և Էպիրոս ուղարկելու համար, օսմանեան կառավարութիւնը հրամայեց Աթէնքի իր ներկայացուցչին՝ պահանջել յունաց կառավարութիւնից յանձնել բոլոր հայերին Թիւրքաց կառավարութեան ձեռքը: Պ. Դէլիանիս հասկացնել տուեց Իսիմ-բէյին Թիւրքաց կառավարութեան պահանջի անտեղի լինելը և յայտնեց, որ յունաց կառավարութիւնը մերժում է Թիւրքիայի պահանջը»:

ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Հայ էֆէնդիների օրգան «Փունջ» լրագրի մէջ տպված է հետևեալ առաջնորդող յօդուածը, «Վարժարանները» վերնագրով, որ Աշըգեանի և Նուրեանի թելադրածն է:

«Մայրաքաղաքիս թաղային վարժարաններն՝ որ արձակուրդի պատճառաւ փակուած էին, հետզհետէ կը բացուին: Պատրիարքարանէն գրուած է թաղական խորհրդոց որ խնամով զգուշութեամբ վարուին դաստուաց ու դաստիարակաց ընտրութեան գործին մէջ: Մի՛ գուցէ սպրդին մտնեն վարժարանաց մէջ այնպիսի անձինք, որ այդ փափուկ ու կարևորագոյն պաշտօններուն արժանի չեն բոլորովին՝ ոչ միայն ագիտութեան, այլ անմաքուր վարուց ու բարուց պատճառաւ, և զորս վարժարանաց սեմերէն իսկ անցունել անխղճութիւն է, թող թէ վարժարանաց մէջ ընդունիլ, և թունաւորել ապականել անմեղ մանկտին:

«Լրագրիս թերթերուն մէջ բազմաթիւ անգամներ կան՝ այս զգուշաւորութեան յորդորանաց համար, որոց պատճառ եղած են ոչ միայն մայրաքաղաքիս՝ այլ գաւառաց բազմաց մէջ դաստու և դաստիարակ անուամբ անձանց անհաճոյ ու մնասակար վարմունքն, զորս այժմ յիշատակել չեմք ուզեր, և միայն կը բաղձամք որ գաւառաց մէջ ալ կրթական հաստատութեանց հոգաբարձութիւնք ու վերակացութիւնք խնամով ու աչալրջութեամբ կատարեն ուսուցչաց ու դաստիարակաց ընտրութիւնն: Լաւագոյն է որ ուսուցիչն քիչ գիտնայ, և շատ բարեբարոյ ըլլալով՝ օրինակ հանդիսանայ բարեբարոյութեան, որ ուսմանց ու գիտութեանց բարձրագոյնն ու օգտակարագոյնն է:

«Կ. Պօլսոյ վարժարանաց բազմաց մէջ կրօնական դասախօսութեան պաշտօն ունին եկեղեցականք: Դժբաղդաբար չեմք կրնար ըսել թէ՝ այդ պաշտօնն ըստ արժանւոյն կը վարեն, որովհետև ամենախորին ցաւով կը նկատեմք, որ վարժարանաց ուսանողաց շատերն՝ առ կրօն ոչ միայն ցրտութիւն՝ այլ մինչև իսկ արհամարհանք ունին, և զարմանք ու գայրոյթ կը պատճառեն իրենց ծնողաց, ընտանեաց ու ծանօթից: Ի՞նչ է պատճառն, որ յոյն ուսանող մանկտին առաւօտուն պայուսակն ի յուս տանը դրնէն դուրս ելնելու ատեն՝ երկիւղածութեամբ կը խաչակնքէ երեսն և համեստ ու պարկեշտ ընթացիւք կը զմայլեցնէ տեսնողն: Ի՞նչ է պատճառն, որ յոյն ուսանողն իւր հայրենի տան մէջ յօժարաբար չը վարուիր, կը յարգէ իւր ծնողքն ու ընտանիքն, կը գուրգուրայ անոնց վրայ, կը մեծարէ մեծերն ու փոքրերն առհասարակ, և սիրելի կըլլայ ամենուն:

«Քահանայ, վարդապետ, եպիսկոպոս, որ վարժարանաց մէջ պաշտօն ունին, շնորհ ընեն՝ գոնէ այսուհետև խղճի ու սրտի մտօք կատարել իրենց պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը, բարեհաճին զարգացնել մանկտին մաքուր բարոյականութեան մէջ, կրօնի ուսման մէջ առաքինացնել զանոնք այժմէն: Խոնարհութիւն ուսուցանել, առ ծնողս սիրոյ ու յարգանաց նուիրական պարտաւորութեանց մեծ գիտութիւն աւանդել նոցա, և վերջապէս սրտի ու ոգւոյ գիտութեամբք ու բարեմասնութեամբք օժտել զանոնք: Առ ի չը գոյէ այս դաստիարակութեան, այս գեղեցիկ ու կենցաղօգուտ դաստիարակութեան, շատ դպրոցականք, շատ շրջանաւարտք կը թըշուառանան և կը թշուառացնեն իրենց ընտանիքըն, իրենց ազգն: Այսպիսի դաստիարակութեան չը գոյութեան բազմադէտ հետևանքն զգալի եղած է արդ եւրոպական մեծ ազգաց մէջ ալ, և մեծ մարդիկ յորդորանաց աղաղակներ կը բարձրացնեն՝ կրօնի ու մաքուր բարոյականի ուսումն, քան զամենայն գիտութիւն, ուսումն ու արուեստ՝ առաւել քան զառաւել նախադասելու համար:

«Զգուշանանք:»

ԲՈԼԳԱՐԱԿԱՆ ԷՄԻԳՐԱՆՏՆԵՐԻ ԽՆԴԻՐԸ

—

Բոլգարիայի այժմեան ռուսասէր կուսակցութիւնները—ունիօնիստները, ցանկօվիստները և կարավելօվիստները—կռիւ են մղում կառավարչական կուսակցութեան դէմ էմիգրանտների խնդրի պատճառով: Ռուսասէր կուսակցութիւնները պահանջում են, որ բոլոր էմիգրանտներին, թըւով 47, թոյլատրվի հայրենիք վերադառնալ և նրանց տրվեն այն բոլոր իրաւունքները, որ առաջ վայելում էին իբրև բոլգարացիներ: Սակայն մինիստր նախագահ Ստոիլօվ և զինւորական մինիստր Պէտրօվ այն կարծիքի են, թէ խօսք անգամ չը պէտք է լինի էմիգրանտների իրաւունքների վերականգման մասին, և թէ Գրուէվ, Բէնդէրէվ և Դիմիտրօվ էմիգրանտներին որ և է կերպով անկարելի է ներել: Միացած էմիգրանտները կարող են վերադառնալ մի առ մի եկող տարի և այն էլ երբ քննված կը լինի նրանց մասնակցութեան հարցը Ալէքսանդր Բատէնբէրգի դէմ եղած դաւադրութեան մէջ: Բացի դրանից, էմիգրանտներին կը վերադարձնվեն միայն այն աստիճանները, որ նրանք ունէին Բոլգարիայից դուրս գալու ժամանակ: Ստոիլօվի և Պէտրօվի այդ հայեացքը հաւանութիւն է գտնում բոլգարական զօրքի կողմից:

Ռուսասէր կուսակցութեան պարագլուխները—Ցանկօվ և Գրէկօվ արդէն յայտարարութիւններ են ցրվել ժողովրդի մէջ ազգային ժողովի պատգամաւորների ընտրութեան առիթով, յորդորելով ձայն չը տալ կառավարութեան կուսակիցներին, որովհետև, ասում են նրանք, կառավարութիւնը ձգտում է կրճատել ժողովրդի սահմանադրական իրաւունքները: Այդ յայտարարութիւնը, սակայն, չէ ստորագրել Կարավէլօվ: Ոչ մի տարակոյս չը կայ, սակայն, որ յաղթող կը հանդիսանայ կառավարչական կուսակցութիւնը և Ստոիլօվի մինիստրութիւնը մի նոր յաղթանակ կը տանի:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ռաշտ, հոկտեմբերի 23-ին

Վաղուց է, որ մեր քաղաքի կրօնական և աշխարհական պետերի յարաբերութիւնները լարված էին, նրանցից իւրաքանչիւրը աշխատում էր կործանել իր հակառակորդին: Այդ դրութիւնը վերջին ժամանակները աւելի սուր կերպարանք ստացաւ, երբ յայտնի եղաւ Նոր Շահի նպատակները՝ խլել հոգևորականների ձեռքից կալուածները և դրկել նրանց իշխանութիւն վարելուց:

Յայտնի է արդէն, որ Պարսկաստանի գիւղերի, գիւղաքաղաքների ու գաւառների մեծ մասը, գուցէ և բոլորը, անհատական սեփականութիւններ են, այսինքն մասնաւոր մարդկանց և կալուածատէրերին են պատկանում, որոնք ընդհանուր անունով «արբաբ» են կոչվում: Նրանք կատարեալ՝տէր և դատաւոր են համարվում իրանց գիւղերում բնակվողների վրա. դատում, քննում, պատժում, զրկում, հարստահարում են, իսկ խեղճ գիւղացու ձայնը անլսելի է դառնում բարձր կառավարութեանը: Եւ. եթէ լսելի էլ լինի, ինչ կարող է անել աղքատ և խեղճ գիւղացին իր հակառակորդ հարուստ կալուածատիրոջ դէմ. բաւական է որ վերջինս զոհէ մի քանի թումաններ և ահա խեղճ գանգատաւոր գիւղացին դուրս կը գայ մեղաւոր և կարժանանայ լաւ պատժի. էլ այնուհետև ո՞ր մէկ գիւղացին կը յանդգնի կալուածատիրոջ դէմ տրտունջ յայտնել: Իսկ կալուածատէրը տարեկան մի որոշ գումար վճարում է տէրութեանը որպէս հարկ և այնուհետև ազատ է իր չահատակութիւնների մէջ: Այդ կալուածատէրերը ընդհանրապէս, եթէ ոչ բոլորը, գոնէ մեծ մասը հոգևորականներ են, որոնք թողած իրանց պարտաւորութիւնը՝ աղօթքը, դիզել են ահագին հարստութիւն, ապրում են չքեղ պալատներում և վարում են քաղաքական իշխանութիւն, և հարկաւոր դէպքում կռւում, ու մարտնչում են կառավարութեան դէմ:

Ներկայ Շահի ուղղութիւնն է, ինչպէս երևում է, զրկել հոգևորականներին այդ իրաւունքներից և թուլացնել նրանց իշխանութիւնը, մի համակրելի ուղղութիւն, եթէ միայն կարելի լինի աջողեցնել, առանց զրգռելու մի ընդհանուր գայրոյթ: Ինչպէս լսում ենք, Թաւրիզում և Ղազուինում մասամբ աջողվել է այդ բանը. հերթը հասել է Ռաշտին:

Թալիշ գաւառը, ուր կառավարիչը անցեալներում մի աշխարհական էր, գնել էր վերջերս մի հոգևորական. երբ այդ հոգևորականը լսեց թէ մի և նոյն կառավարիչը, որ գտնվում է Թէհրանում, այժմս պարգևատրված Շահի կողմից, վերստին գալիս է իր պաշտօնին, այդ բանը զրկողութիւն համարելով՝ հաւաքում է իր չուրջը մի խումբ ազդեցիկ մօլլաներ և գնում հեռագրատանը «բաստ» է նստում, և հեռագիրներով Շահից արդարութիւն ու իրաւունք է խնդրում: Շահը՝ հակառակ նրանց կարծածի, յայտնում է հեռագրով՝ թէ «հոգևորականը աղօթք պիտի անի և ոչ թէ կալուածական վէճերով զբաղվի, թող, եկ և գանձարանից ստացիր կալուածքներիդ արժէքը և գնա Մաշադ աղօթքի իմ կեանքի համար:» Այս հեռագրից յետոյ յիշեալ հոգևորականները մինչև այժմ հեռագրատնից չեն դուրս գալիս և անընդհատ հեռագիրներ են խփում ու իրաւունքներ խնդրում, բայց և ոչ մէկին պատասխան չը կայ. ուստի և աւելի գայրացած են Սադրազամի դէմ, կարծելով թէ նա իրանց հեռագիրները չէ ներկայացնում Շահին: Սպասենք հետևանքին: Ոմանք ասում են, իբր թէ Թէհրանից զինւորներ են ուղարկվում ազդեցիկ հոգևորականներին տանելու:

Էնզէլի-Ղազուինեան խճուղու շինութիւնը չատ դանդաղ է ընթանում. ինչպէս երևում է ընկերութիւնը նպատակ չունի ճանապարհ շինելու, քանի որ տեղային գրասենեակը և նրա կառավարիչները աւելի ինտրիգներով են զբաղված, քան թէ գործով: Ամեն օր ծառայողների փոփոխութիւն. հասարակ ծառայողների առողջութեան մասին մտածող չը կայ. բոլոր ծառայողները, չատ քիչ բացառութեամբ, տանջվում են տեղային ջերմախտով: Այդ պատճառով չատերը իրանց կեանքը թանգ գնահատելով, ո՛չ մի պայմանով չեն համաձայնվում գալ: Մանաւանդ մչակ չը կայ, որ ամենագլխաւորն է:

Գ.

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՀՌՈՄ, 4 նոյեմբերի: Իտալական կառավարութիւնը պաշտօնական տեղեկութիւն ստացաւ, որ խաղաղութեան դաշն կապվեց Աբիսինիայի հետ հոկտեմբերի 4-ին: Նոյն թւին Մէնէլիկ հեռագրով հաղորդեց այդ բանի մասին Ումբէրտօ թագաւորին: Խաղաղութեան պայմանները հետևեալներն են. վերացնել ուչիալեան դաշնագիրը. ճանաչել Եթօվպիայի անկախութիւնը. նշանակել սահմանորոշ յանձնաժողով. ժամանակաւոր սահման ընդունվում է Մարեբ-Բէլէզ-Մունի գիծը. դաշնագիրների վաւերացման փոխանակութիւնը մէկ ամսվայ ընթացքում. ազատել պատերազմական գերիներին. Խարրարի և Զօյլի վրայով հայրենիք ուղարկել նրանց. նրանց պահպանութեան վրա եղած ծախսերի վճարումը՝ իտալական կառավարութեան արդարացի գնահատութեամբ կը լինի:

ԲԵՐԼԻՆ, 5 նոյեմբերի: Րէյխստագ: Հասարակութեան մեծ բազմութիւն կայ: Պատգամաւորների թւում գտնվում է կոմս Հերբէրտ Բիսմարկ: Գօմպէն պատճառաբանում է կենտրոնի հարցապնդումը գերման-ռուսական գաղտնի դաշնագրի վերաբերմամբ: Կայսերական կանցլէրը պատասխանում է. «1887 թւից մինչև 1890 թիւը Ռուսաստանի և գերմանական կայսրութեան մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւնների մասին ես ներկայումս հնարաւորութիւն չունեմ պաշտօնապէս հաղորդել նրանց հետևանքները: Ինչ վերաբերում է գերմանական քաղաքականութեան գործողութիւններին Ռուսաստանի վերաբերմամբ 1890 թւի գարունքից, այդ դէպքում ես ես չեմ կարող մանրամասն պատասխան տալ: Թողնում եմ բացատրել գործը արտաքին գործերի ստատս-սեկրետարին, որը այն ժամանակ մասնակցում էր բանակցութիւններին: Եղած նիւթերի մանրամասն հետազօտութեան հիման վրա ես չեմ կարող չը խոստովանել այն պատճառների մեծ կարևորութիւնը, որոնցով այն ժամանակ ղեկավարվում էր գերմանական քաղաքականութիւնը, և նոյնպէս կարող եմ այն համոզմունքը յայտնել, որ անբարեյաջող փոփոխութիւնը չէր աչքաթող արված մեր յարաբերութիւնների մէջ դէպի Ռուսաստանը: Իսկ ասնգել, թէ այն ժամանակ կամ այժմ դեր էր խաղում անգլիական կամ որ և է օտար ազդեցութիւն ոչինչ հիմք չունի և ես պարտաւոր եմ հերքել (Բրավօ, բրավօ): Այն տպաւորութեան վերաբերմամբ, որ գործեցին նորերս եղած մերկացումները Գերմանիայի զրութեան վրա երեքպետեան դաշնակցութեան մէջ և նրա յարաբերութիւնների վրա դէպի եւրօպական պետութիւնները, ես ուրախ եմ յայտնել, որ անվստահութեան այն ամպը, որ երևացել էր սկզբում այդ երկրների ազգաբնակութեան առանձին չերտերի մէջ, այժմ կրկին անհետացաւ (Բրավօ), և որ մեր յարաբերութիւնները դէպի մեր դաշնակիցները առաջվայ պէս անսասան փոխադարձ վստահութեան վրա են հիմնված: Նոյնպէս և մեր յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ չեն դադարել ոչ մի բոպէ լաւ և բարեկամական լինելուց»: (Ամեն կողմից հաւանութեան նշաններ): Կայսերական կանցլէրից յետոյ մի երկար ճառով Մարչալ բացատրութիւն է տալիս նոյն ոգւով: Նրա ճառին մի քանի նկատողութիւններ են անում պատգամաւորների ժողովի զանազան խմբերը: Այս պատասխանում է Րիխտէր: Նիստը շարունակվում է:

ՊԱՐԻԶ, 5 նոյեմբերի: Նախագահ Ֆօր հետևեալ հեռագիրն ստացաւ Մէնէլիկից. «Որովհետև հաճելի էր Աստուծուն խաղաղութիւն վերադարձնել մեր երկրին, շնորհիւ այսօր ստորագրած հաշտութեան դաշնագրի Իտալիայի թագաւորի լիազօրի հետ, մենք երջանիկ կը համարենք մեզ, եթէ մեր բարեկամները ուրախակից կը լինեն մեզ:» Նախագահ Ֆօր պատասխանեց. «Ես չատ զգացված էի նրանով, որ ձեր մեծութիւնը չտապեցիք տեղեկացնել մեզ խաղաղութեան վերականգնման մասին: Ի սրտէ շնորհաւորում եմ ձեզ և ուրախանում եմ ձեզ հետ միասին մի այդքան բաղձալի հետևանքի համար, որպէս հարևան և բարեկամ»:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 նոյեմբերի: Նոյեմբերի 1-ին Զնամէնսկի պալատում, Նորա Մեծութիւնների և Նորա Բարձրութիւնների ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ իշխան Րօման Պետրօվիչի մկրտութիւնը:

ՖԻԼԻՊՕՊՕԼ, 6 նոյեմբերի: Կանէում գտնված են աֆիչաներ, որոնցով մահմէտականները հրաւիրվում են սրբազան կռւի մղել քրիստոնեաների դէմ:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Նոյեմբերի 5-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	93 ր.	25 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 »	60 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	$12^5/_8$ »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	50 »
Մաքսային կուպօններ — . .	149 »	— »
Բորսային դիսկօնտ — . .	6—7 »	— »
4% պետական ռէնտա	$98^7/_8$ »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	$293^1/_2$ »	— »
— — երկրորդ —	$253^1/_2$ »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$213^1/_2$	— »
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	— »	— »
4% Ներքին փոխառութեան . .	$98^1/_4$	— »
4½% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$101^1/_8$ »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկ.թ.	— »	—
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	$101^1/_4$ »	— »
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետ ա .	— »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները.	101 »	— »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	$100^7/_8$ »	— »
Օդեսայի — —	$100^5/_8$ »	— »
Թիֆլիսի — —	$98^1/_8$ »	— »
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% — . .	101 »	— »
5% — — — . .	$98^3/_4$ »	— »

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Բաթ. դուրս է գալիս	9 ժ. 40 ր. առ.	11 ժ. 20 ր. գիշ.
Թիֆլիս հասնում է	9 „ 55 „ եր.	12 „ 25 „ ցեր.
Թիֆլ. դուրս է գալիս	10 „ 50 „ „	1 „ 10 „ „
Բաքու հասնում է	4 „ 49 „ „	7 „ 30 „ առ.
Բաքուից դուրս է գալիս	2 ժ. 30 ր. ցեր.	11 ժ. 5 ր. գիշ.
Թիֆլիս հասնում է	8 „ 21 „ առ.	5 „ 50 „ եր.
Թիֆլ. դուրս է գալիս	9 „ 30 „ „	6 „ 50 „ „
Բաթում հասնում է	9 „ 45 „ եր.	8 „ 15 „ առ.

ԴԻԼԻԺԱՆՍՆԵՐ

Հինգ հոգու համար		
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	7 ժ. առ.	9 ժամ. առ.
Գիշերում է	Մլետում	Պասանաուր
Վլադիկավկազ հասնում է	6 ժ. երեկ.	8 ժ. երեկ.
Վեց հոգու համար (չեն գիշերում)		
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	9 ժ. 30 ր. առ.	7 ժ. երեկ.
Վլադիկավկազ հասնում է	12 „ —ցերեկ	8 „ 50 ր. „

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 7-ին

հայ դերասանական ընկերութիւնը կը ներկայացնէ

ԱՐՏՈՅՑ

կօմէդիա 4 գործող. հեղ. Վիլդէնբրուխի, թարգ. Զէտի

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԷ ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ:

Սկիզբը ճիշդ 8 ժամին:

Տեղերի գինը սովորական է:

ԲԺԻՇԿ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆՑ

Մոսկվայի կայսերական համալսարանի մանկաբուժական կլինիկայի նախկին օրդինատոր, ընդունում է միայն հիւանդ երեխաներին ամեն օր, ժամի $11^1/_2$—1-ը: Շաբաթ օրերը՝ ձրի:

Հասցէն՝ Սարօ-Իտախտատակայա, տ. № 13.

№ 103 (չր.) 19—40

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՇԱԿԵՐՏ

որը գիտենայ բացի ռուսերէնից և մի փոքր ֆրանսերէն կարդալ: Հարցնել Յ. Սուզանաձեանցի երաժշտական խանութում:

(№ 127) 4—4

Բ ժ շ կ ա պ ե տ

Յ. Զ. ԼՕՐԻՍ-ՄԷԼԻՔԵԱՆ

ընդունում է հիւանդներին ամեն օր 5-ից մինչև 6 ժամը երեկոյեան: Վելեամինովսկայա. № 19: (№ 127) 4—5

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւններ:

Դ. Գ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Կին-բժիշկ ԴՈՒՆԱՅԼՎԱ-ԲՈՒԴԵՆԿՕ—10—11 ժ. կանանց և երեխ. հ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒԴԻՆԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին, երեխայոց և նեարդային հ. երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ:

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—5—6 ժ. երեքշ. հինգշ. և շաբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒԴԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երկուշաբթի չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի, մէզի և սեռական օրգանների հ. ներքին և մորթի հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ

բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՃԱՆՃԵՐԻ ԴԷՄ ՀԵՂՈՒԿ

Ր. ԿԷՕԼԷՐ ԵՒ ԸՆԿ. ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

ընկերութեան ֆաբրիկայի

Ծախվում է ԱՄԵՆ ՏԵՂ և ԱՒԵԼԻ նշանաւոր առևտրականների մօտ:

Ամենաէժան, հաստատ, մաքուր և միանգամայն անվտանգ միջոց ճանճերի դէմ:

(23) 3—3

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Երեխաների ընդունելութիւնը օգոստոսի 28-ից, պարապմունքները սեպտեմբերի 5-ից: Սաղօվայա փողոց, 46: 9—10

Մի հայ ուսուցիչ ցանկանում է հայերէնի դասեր ունենալ: Գրել Головинскій проспектъ, խանութ № 9 ուսուցիչ Դ—ին:

Խնդրում եմ ՄՈՂՆՈՒ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑՈՒ մեծապատիւ ծխականներին՝ շնորհ բերել նոյն եկեղեցին, կիրակի, նոյեմբերի 10-ին, առաւօտեան $11^1/_2$ ժամին, ՆՈՐ ԵՐԷՑՓՈԽԻ ընտրութեան համար:

2—2 Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների գործակալ՝ Դ. ա. ք. Խարազեանց

ԹԿՎԻԲՈՒԼԻ ՔԱՐԱԾԽԱՅԻՆ ՀԱՆՔԵՐԻ ԵՒ ԲՐԻԿԷՏԻ

արդիւնագործութեան ընկերութեան վարչութիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն գնողների, որ յիշեալ ընկերութեան բրիկէտների վաճառումը լինում է իր տեղում, պուդը 13 կոպէկով: Մանրամասն պայմանները կարելի է իմանալ հանքերի գրասենեակում:

Հասցէն հեռագիրների համար՝ «Тквибульскія копи, управленіе». Նամակների համար—Кутаисъ—Тквибули, Управленіе Тквибульскихъ копей и брикетнаго производства.

(№ 124) 7—15

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ

„ՊԱՏԻ", „ԾՈՑԻ" և „ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ" 1897 թ.

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Ցանկացողները թող շտապեն յայտնելու, որպէս զի պատուէրները ժամանակին կատարվեն:

(№ 120) 9—15

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

ԲԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային գործածութեան համար)

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՄԻՇՈՒՆԱ, այն է հաստատ մահ մկներին, խլուրդներին և ուրիշ կրծողներին Այս միջոցը արտաքսում է այդ կենդանիներին գլխաւորապէս բնակարաններից, այնպէս որ նրանք չեն մնում գետնայարկի տակ և չեն տարածում գարշահոտութիւն:

ՄԼԱԿՆԵՐԻ ԴԷՄ ՀԵՂՈՒԿ, ոչնչացնում է նրանց ընդմիշտ: Նա չատ հաճելի հոտ ունի և բիծ չէ թողնում ճերմակեղէնի, կօշիկների և կարասիքի վրա: Փոշիացնելով նրան, սենեակի օդին հաճելի թարմութիւն են հաղորդում և միաժամանակ հալածում են ցեցը, ճանճը և մոծակները:

ՓՈՇԻ՝ ՄԻՋԱՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ, ամենայարմար միջոցն է բոլոր միջատները և նրանց սաղմերը բոլովին ոչնչացնելու համար: Այդ փոշին անփոխարինելի է լուեր և մլակներ ոչնչացնելու համար անկողիններում, նկրքնակներում, թաղիքով պատած փայտային պատերում: Ոչնչացնելով ցեցը և չունենալով նաֆթալինի անհաճոյ հոտը, այս փոշին բոլորովին փոխարինում է նրան. դրա համար հարկաւորութիւն չը կայ ամառը տալ մուշտակները և ուրիշ մորթեղէն իրերը պահելու համար: Փոշու ազդեցութիւնը, երբ նրան գործադրում են ամեն տեսակ միջատների, մրջիւնների հղէմ—գրեթէ վայրկենական է—հետևանքը զարմանալի: Հարցնել դեղավաճառական խանութներում:

(№ 23) 21—50

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 6 Ноября 1896 г.   Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.